

Vogels: gewoon gezellig of toch profiteurs?

Interactie tussen vogels van verschillende soort heb ik altijd interessant gevonden. Ik doel daarbij niet op soorten die elkaar bij toeval ontmoeten. Als je erop let, zie je geregeld ‘voorbeelden’ van interspecifiek vogelcontact waaruit in ieder geval voor één partij voordeel wordt behaald.

Carel de Vink

Een rustig weideland in de lente, bijvoorbeeld ergens langs de Vecht of Eem. Een Graspieper klimt langs zijn eigen “toonladdertje” omhoog. In de verte zingt een Merel op het dak van een boerderij. In de verte nadert een Zwarte Kraai. En dan verandert alles: een alarmerende Tureluur vliegt naar een hek en strijkt erop neer. Van alle kanten komt respons: Kieviten en Grutto’s bestormen met luid geroep de ongenode gast. Kreten, luid suizende vleugelslagen. En pas als de indringer uit het zicht verdwijnt, keert de rust terug. De Tureluur, al die tijd alarm roepend, maar verder niet actief betrokken bij het verjagen van de zwartjas, keert terug naar de bodem. De andere vogels hebben de klus geklaard. Turelurend heft hij zijn vleugels boven zijn rug, vouwt ze en hervat het voedsel zoeken. Maar steeds alert...

Eidereend Foto:

Carel de Vink

Interactie tussen vogels van verschillende soort heb ik altijd interessant gevonden. Ik doel daarbij niet op soorten die elkaar bij toeval ontmoeten. Bij een rijke voedselbron: kibbelende Spreeuwen, meeuwen en Kauwtjes op een vuilnisbelt. Mezen en mussen op de voedertafel. Of naast elkaar foeragerende steltlopers op het wad en duikeenden in de haven. Die vinden elkaars aanwezigheid hooguit een toevallige bijkomstigheid,

misschien zelfs lastig, en proberen elkaar te negeren.

Nee, het is veel boeiender om te letten op vogels die kennelijk profijt hebben van een andere soort.

Bekende voorbeelden uit de literatuur:

- Ringmussen die hun woning kiezen in de zijkant van een ooievaarsnest (al dan niet bewoond door deze reus).
- Geoorde Futen die broeden in de nabijheid van Kokmeeuwen. Vijanden van beide worden verjaagd door de laatste.
- Drieteenmeeuwen die voedselrijkdom vermoeden als ze een groep Alken ontdekken.
- Kleine Jagers achtervolgen Grote Sterns om hen hun prooi afhandig te maken. Grotere jagersoorten doen hetzelfde bij allerlei meeuwen. Iets soortgelijks zie je in het eendjespark, waar Kokmeeuwen hun broodkorst kwijt raken aan Stormmeeuwen.
- Nestelende Graspiepers en Kleine Karekieten voorzien in de behoefte van het koekoekwifje en haar toekomstige jong.

Verder zijn er bekende verzamelverschijnselen: de wintergroepjes mezen, Boomkruipers en Goudhaantjes die kennelijk voordeel hebben van elkaars nabijheid tijdens het zoeken naar voedsel. Of gemengde groepen eenden elkaar bewust opzoeken, zal meer te maken hebben met plaatselijke voedselrijkdom dan met voorkeur. De behoefte aan open water tijdens een vorstperiode zal ook een rol spelen. Toch valt er in zo'n groep soms het nodige te signaleren. Wat verklaart de interesse van “onze” trouwe Huizer IJseend voor Brilduikers - zelfs ten koste van af en toe nabije soortgenoten? En de eveneens bij de Pier verblijvende Eider voelde meer voor dames Wilde Eend dan voor een tijdelijk aanwezig eiderwifje. Wat zouden we zoiets graag kunnen verklaren!

Als je erop let, zie je geregeld meer “voorbeelden” van interspecifiek vogelcontact. Het valt me op dat Sperwers geregeld een grotere rover volgen. In het kielzog van bijvoorbeeld een Havik, maakt deze soort gebruik van de terugkerende rust (en daarbij afnemende oplettendheid) van vogels die kennelijk denken dat het gevaar is geweken. In groepen Wulpen vliegen niet zelden een of twee Tureluurs of Zwarte Ruiters mee. IJsgorzen “liften” mee in groepen Veldleeuweriken tijdens de najaarstrek. Zoeken ze veiligheid? Of gaan ze mee in de slipstream?

Andere vormen van onderlinge interactie: Eksters die een kijkje gaan nemen bij een neerstrijkende Buizerd. Valt er wat te halen? Of kleinere kraaiachtigen die de aanwezigheid van een Raaf niet kunnen verdragen. Een Merel die (om wat voor reden dan ook) een Kok- of Zilvermeeuw najaagt (in de Atlas van Nederlandse Broedvogels staat zelfs een tekening van een Grote Mantelmeeuw die dat overkomt!). Een Bergeend die in zijn ijver voor zijn kroost zelfs een veel grotere Nijlgans “afbluft”.

Bij het Mouwtje in Bussum bouwde voorjaar 2008 een paartje Meerkoeten hun nest op een halve meter van een knobbelzwaannest. Niet slecht bedacht in een park waar honden die worden uitgelaten graag te water gaan. Helaas ontzagen de logge burens bij het bezoeken van hun eigen nest het eenvoudige bouwsel bij hun

voordeur niet; ze walsten er gewoon overheen. Het blijft de moeite waard om eens op dit soort verschijnselen te letten. Het maakt het kijken naar vogels zoveel boeiender dan alleen maar een kruisje zetten op de soortenlijst van de dag.

Verder zijn er ook tal van grensoverschrijdingen. Waarbij het niet alleen gaat om vogelsoorten onderling. Kauwtjes die op de rug van een schaap nestmateriaal komen plukken. Kraaiachtigen die een Vos met prooi volgen in de hoop een graantje mee te pikken. In andere landen doen gieren dat bij grotere predators, zoals leeuwen. Koereigers en Ossenspikkers die kuddes volgen.

En we kennen natuurlijk ook de mensvolgers. De Gierzwaluw die onze bouwkunst weet te waarderen. De Grutto die gedijt bij de gratie van het boerenbedrijf. Trendvolgers - en daarmee kwetsbaar door veranderingen in onze samenleving.

Tot besluit. Een leuke variant van dat mensvolgen (nou ja, volgen?) beleefde ik tijdens een herfstwandeling. Een juveniele Havik vloog telkens zo’n vijftig meter voor mij uit, wachtte op een paal of struik tot ik tot op ongeveer tien meter genaderd was en vloog weer vooruit. Hoopte hij erop dat ik een prooidier zou opstoten? Na zeven minuten verdween mijn metgezel. Wat was de aanleiding voor zijn vertrek? Geen idee!

Diergedrag blijft boeiend.

